

La inauguració de la nova Bibliothèque Nationale de France i l'obertura de la nova seu de la British Library, després de vint-i-dos anys de treballar-hi, han revifat la polèmica sobre el futur de les biblioteques públiques a tot Europa. Paper o silici?

Catedrals del passat

Entre totes dues sumen vint-i-dos milions de llibres i centenars de milers de mapes, monedes i documents corresponents a cinc segles de col·leccions reials. Són dues de les principals fonts de saber del món. Quan s'acabaran d'obrir a públic (al 1998 la biblioteca francesa, l'any següent la britànica) superaran la Biblioteca del Congrés nord-americana en fons i en accessibilitat. Aquests dos projectes, els uneix un objectiu comú: posar els tresors de la bibliografia estatal a l'abast de tothom. Però les vicissituds de cadascun han estat molt diferents.

En el cas de la Bibliothèque Nationale de France (BNF), 8.000 milions de francs (200.000 milions de pessetes) foren posats al servei del somni privat del president Mitterrand, el caprici d'un faraó obsedit per la història. I què millor que construir la biblioteca més farònica del món, 1.672 anys després de l'incendi de la d'Alexandria?

Com si la història volgués donar la raó al president francès, el projecte britànic (BL), nascut de la modesta ambició d'un govern laborista de final dels anys 60, ha estat el més criticat i escandalosament mal fet: 511 milions de lliures (més d'un bilió de pessetes) i vint-i-dos anys d'obres inacabables. Pel camí ha calgut reparar més de 230.000 errors de construcció i d'instal·lació d'equips, un resultat qualificat per la comissió parlamentària britànica dels comptes públics com "una

trista història d'incompetència i de malversament dels diners del contribuent". Al 1999, quan finalment obrirà les portes al públic, alguns experts creuen que els 320 quilòmetres de prestatges seran insuficients...

Els francesos es mostren sorneguers davant aquest rosari de desgràcies, però en realitat la construcció de la BNF als molls

l'arquitecte Dominique Perrault i que han de rebre els visitants (12.000 al dia al 1998 segons les previsions): 75.000 pessetes la cadira. I n'hi ha quatre mil!

Revaloritzar el passat. El cançó positiu d'aquests dos projectes? L'absoluta imperiositat de més espai per a les biblioteques originàries: en el cas francès un edifici al qual haves d'arribar abans de les nou del matí si volies tenir una cadira a la sala de lectura; i en el cas anglès, el fons documental era distribuït en onze seus diferents, la més gran de les quals, el British Museum, s'havia convertit també en una font de problemes. Els defensors del trasllat també parlen de la necessària revalorització dels magatzems. Així, en el cas de París, i segons les llegendes, podria trobar-se un altre milió de llibres entaforats als soterranis de la venerable biblioteca del carrer de Richelieu. I per últim, cosa més que utòpica, tant la Bibliothèque Nationale de France (batejada amb el nom de Biblioteca François Mitterrand) com la British Library pretenen revifar els barris que les acullen des de fa tres setmanes. A París, el XIII *arrondissement*, al costat de l'estació ferroviària d'Austerlitz. En el cas de la BL, l'enorme edifici s'aixeca just al costat de l'estació de Saint Pancras, en un barri poblat, com el paisatge parisenc, de naus industrials tancades i de llargs molls on ja no es descarrega cap mercaderia des de fa anys.

Les noves tecnologies de la informació posen en dubte la utilitat real d'aquestes dues obres gegantines.

de Tolbiac, a la riba meridional del Sena, no ha estat cap camí de roses. Les quatre enormes torres en forma de llibres oberts foren qualificades per l'oposició de dreta, en el seu temps, de mostra d'arquitectura "pobra", "desprovista d'humanitat", i comparades a "enormes forns solars" on es rostirien lentament els llibres durant la intensa canícula parisenc, malgrat els enormes -i costosos- plafons de fusta que els protegeixen. En tot cas, el seu cost és menys escandalós que no el de les cadires ergonòmiques dissenyades per

ALAIN GOUSTARD

Sala de la Bibliothèque Nationale de France oberta al públic. La construcció d'aquesta biblioteca als molls de Tolbiac, a la riba del Sena, va ser el somni privat del president Mitterrand.

ALAIN GOUSTARD

Ocasió perduda? Però el gran interrogant que pesa com una llosa damunt aquestes dues biblioteques és la seva utilitat real. “Si hom creu (...) que el futur va cap a la compressió de la informació, amb vista a la consulta a domicili, a la codificació de tots els suports del coneixement, cal lamentar que no s’hagi aprofitat l’ocasió per realitzar la ‘biblioteca immaterial’”, assenyalava un ex-director de la BNF en un article periodístic recent. En un moment en què el creixement d’Internet es multiplica geomètricament a tot Occident, cal continuar bastint aquestes enormes catedrals de la memòria, a l’estil dels somnis de Borges i d’Eco?

Dalt, les quatre enormes torres en forma de llibres oberts, seu de la BNF, que van ser objecte de crítica per part de l’oposició de dreta. Baix, el Centre de documentació de la British Library. Aquesta biblioteca, projectada als anys 60, ha estat escandalosament mal fet.

Els gestors de la BNF es defensen dient que la digitalització total del fons bibliogràfic hauria costat 600 mil milions de francs, per comptes dels 8.000 actuals. Però el dubte subsisteix: en lloc de cobrar vint francs d’entrada i de destinar milers de milions anuals a mantenir aquest fons, no hauria

"La situació pressupostària s'ha degradat"

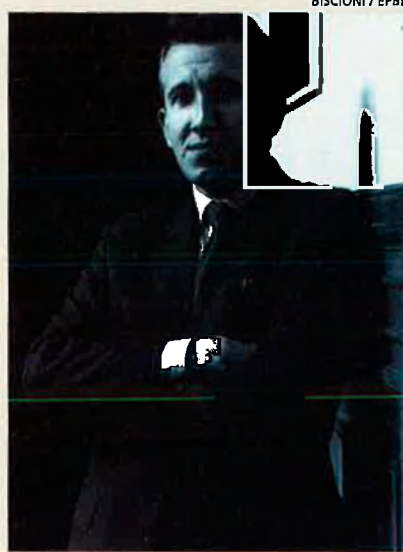
Philippe Belaval, director de la Bibliothèque Nationale de France, és allò que a França en diuen un *énarche*, un gestor sorgit de la més prestigiosa escola d'administració pública del país. Número dos de la BNF, diuen que és el mecànic de la maquinària bibliotecària.

—En un article publicat a *Le Monde* parleu de l'aparició d'una nova mena d'investigadors a partir del ple funcionament de la BNF. A què us referiu?

—La biblioteca es divideix en dues seccions. La secció oberta al gran públic és una biblioteca enciclopèdica, que té l'ambició de donar als lectors accés al fons essencial del coneixement en totes les disciplines. Però aquesta biblioteca té, a més a més, la particularitat de no trobar-se situada en un lloc qualsevol, sinó a l'edifici que alberga la Biblioteca Nacional, que per definició és la biblioteca d'investigació més gran del país. La meua ambició és que aquestes sales es desenvolupin de manera coherent, i que s'estableixin intercanvis. Vull dir amb això que els investigadors, actualment a la seu del carrer Richelieu, vindran a Tolbiac perquè els serà més còmode, gràcies als llibres de lliure accés. De fet, això ja passa. Des del primer dia he vist gent, habitual de Richelieu, que ve aquí.

—I què diuen?

—Bé, acaben d'instal·lar-s'hi. Diuen que, ja que hi ha llibres que els interessen, vindran regularment. I això serà més clar quan la biblioteca de recerca, en lloc de ser a Richelieu, serà aquí. A partir d'aquest moment crec que hi haurà un segon moviment que, de mica en mica, farà passar alguns lectors de la biblioteca d'estudis general a la

Philippe Belaval. Director de la Bibliothèque Nationale de France.

de recerca. És a dir, persones que vénen a la biblioteca perquè els interessa un tema especial, un cop hauran acabat d'explotar les col·leccions d'abast general, s'acreditaran per passar a la biblioteca de recerca. Aquest intercanvi de públic entre aquests dos nivells de la biblioteca serà el més interessant de tots.

—És a dir, que a partir d'un ambient obert i lúdic, el públic aprofundirà en una lectura més erudita. Creieu que aniran així les coses?

—Ho crec o, com a mínim, hem establert tota mena de disposicions perquè així vagin. Ara, ho repeteixo, només el flux real de públic ens ho dirà, d'aquí a uns quants anys.

—I com la veieu, la Biblioteca, d'aquí a vint anys?

—Aquesta és una pregunta molt vas-

ta. Em penso que a la vista del desenvolupament de les noves tecnologies de la informació, el perfil de la biblioteca canviarà molt. Em penso que el recurs als bancs de dades informàtics, a les noves tecnologies, a les xarxes, a les comunicacions "en línia" entre les grans biblioteques, tot això serà la vida quotidiana del lector. Però forçosament una biblioteca nacional del llibre en paper continuarà tenint importància, perquè la col·lecció patrimonial continua tenint un valor considerable.

—A l'estranger hi ha la impressió que a França hom continua funcionant, sobretot en el camp cultural, com en l'època del despotisme il·lustrat. Què en penseu?

—No hem d'oblidar que la Biblioteca és hereva d'una col·lecció de final del segle XV. Hi ha, doncs, cinc segles de continuïtat absoluta. La Biblioteca no ha deixat mai de ser una institució política, en el millor sentit del terme; és a dir, que sempre ha estat al costat del príncep. El projecte va patir molt des dels inicis per causa d'aquests orígens polítics, perquè anava molt lligat a la figura del president.

—I en el pla financer?

—El finançament és una qüestió delicada, en la mesura que aquest projecte fou concebut a final dels anys 80, en un moment de gran creixement econòmic. I ara que n'arriba la maduració, la situació pressupostària s'ha degradat considerablement. És, per tant, una qüestió d'arbitratge, i crec que la importància de la inversió realitzada justifica que els mitjans de funcionament siguin suficients per a garantir a la col·lectivitat el retorn d'aquesta inversió. **J. Z.**

valgut més la pena de començar a admetre'n l'accés lliure a través de les xarxes electròniques? En el cas de la BNF hi ha codificades, fins ara, deu mil obres, les més utilitzades pels usuaris. Certament, la lectura continuada de llibres en pantalla o la recerca ràpida d'informació són problemes encara no resolts. Tot sembla indicar que

caldrà esperar el desenvolupament de les noves tecnologies d'emmagatzematge de dades per satisfer aquesta demanda. Si tal com avancen els gurús d'Internet, aviat es podran introduir llibres en format CD-Rom en ordinadors de butxaca, la BNF i BL tindran resolt un problema essencial. Potser aleshores aquests dos edificis, l'un a

imatge d'una pagoda de l'època colonial britànica, i l'altre distribuït en quatre "torres del saber" megalomàniques, es convertiran en les grans mediateques del segle XXI, i no en simples exemples de les biblioteques humanístiques del passat.

Jordi Zamora (Paris)